LUBELSKI ROCZNIK PEDAGOGICZNY
T. XXXV, z. 1 – 2016

DOI: 10.17951/lrp.2016.35.1.211

Katarzyna Dąbrowska
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

POCZUCIE SENSU ŻYCIA I MOTYWACJA DO JEGO POSZUKIWANIA WYCHOWANKÓW DOMU MŁODZIEŻY SOS

Abstrakt: Kształtowanie poczucia sensu życia i motywacji do jego poszukiwania to niezwykle ważne zadanie wychowawcze. Młodzież, która przebywa w placówkach socjalizacyjnych i która często wynosi przykre doświadczenia z dzieciństwa, jest zagrożona nieprawidłowościami w zakresie rozwoju struktur osobowości odpowiedzialnych za stanowienie celów i wartości życiowych, odpowiadających za odczuwanie satysfakcji, a także zadowalające funkcjonowanie społeczne. Celem artykułu było ukazanie, na jakim poziomie się znajduje i czym się charakteryzuje poczucie sensu życia wychowanków Domu Młodzieży SOS i w jakim stopniu wykazują oni motywację do jego poszukiwania. Do przeprowadzenia badań wykorzystano: „Test celu życia" (PIL) J.C. Crumbaugha i L.T. Maholicka i „Test poszukiwania celów noetycznych" (SONG) J.C. Crumbaugha, którym objęto 34 osoby. Zarówno poczucie sensu życia, jak i motywacja do jego poszukiwania badanej młodzieży przyjęły średni poziom, ponadto widoczna jest wśród wychowanków Domu Młodzieży SOS potrzeba posiadania bliskich: rodziny, przyjaciół, do czego często odwołują się w swoich odpowiedziach.

Słowa kluczowe: młodzież, sens życia, instytucje socjalizacyjne

Uczeni coraz częściej podejmują próby diagnozy, czym jest sens życia, co pomaga w jego odnalezieniu i określeniu, jakie postawy, warunki decydują o motywacji do jego poszukiwania. „Sens", słowo pochodzenia łacińskiego, w interesującym nas aspekcie intelektualnym i moralnym oznacza posiadanie pewnych poglądów, myśli, wrażeń, sposobu myślenia, zapału (Kumaniecki 2000, s. 388). We współczesnej polszczyźnie, nawet w warstwie frazeologicznej, rozumienie słowa „sens" sprowadza się do kojarzenia go z pewną treścią, istotą czegoś, motywem, uzasadnieniem postępowania (Smaza, Bernacka 2005, s. 513). Łącząc zatem znaczenie słów „sens" i „życie", uzyskamy najprostszą definicję, w której sens życia będzie rozumiany

jako uzasadnienie bytu, motywowany różnymi czynnikami plan działania, który zmierza do osiągnięcia określonego celu, wyobrażenie, idea egzystencji.

Termin „sens życia" niesie ze sobą jednak różne znaczenie, w zależności od przyjętej koncepcji, ukierunkowanej na podkreślenie różnych jego aspektów. Nie poddaje się zatem jednemu, precyzyjnemu definiowaniu. V.E. Frankl był zdania, że definiowanie tego pojęcia jest trudne ze względu na to, że dla każdego oznacza ono co innego. Indywidualny charakter nadają mu bowiem zróżnicowane doświadczenia, problemy, zadania do zrealizowania, a także sposoby, jakimi człowiek sobie z nimi radzi. Niezależnie jednak od tego, co ludzie obiorą za swój cel, sens ich życiu nadaje sam fakt wyjątkowości i niepowtarzalności istot ludzkich, a także tzw. wola sensu, motywująca i określająca ich działanie. Ponadto sens życia podlega na przestrzeni lat ciągłym zmianom (Frankl 2009, s. 125).

Kazimierz Obuchowski traktuje sens nie jako konkretne zadanie, o określonej naturze, które człowiek niemal zastaje i któremu się podporządkowuje, ale jako „potrzebę dorosłego człowieka polegającą na tym, że bez utworzenia własnej, abstrakcyjnej koncepcji życia, w której może on się pozytywnie spełniać do końca istnienia, nie jest możliwy rozwój jego osobowości" (Frankl 2009, s. 256). Potrzeba ta, czy raczej jej zaspakajanie, warunkuje normalne funkcjonowanie, są jej podporządkowane długofalowe działania prowadzące do samorealizacji. Sens życia powinien być świadomie przyjęty i uogólniony. Powinien opierać się na celu, który wyznaczając sens, przechodzi drogę od ogółu do szczegółu; potrzeba jego wypełnienia cechuje dojrzałe jednostki, które potrafią uzasadnić cel swojego życia, wykorzystując swój potencjał, możliwości i zdolności, jednak jest to możliwe po okresie pewnego formowania osobowości w dzieciństwie. Człowiek na początku swojej orientacji życiowej posiada jedynie ogólne przesłanki co do swojej misji, które konkretyzują się podczas realizacji kolejnych zadań opartych na określonej koncepcji. Źródła i czynniki oddziałujące na postępowanie jednostki powinny być jej znane, przyjęte i zaakceptowane. Od tego zależy jej aktywność zmierzająca do osiągnięcia określonego celu i poddający się modyfikacji, elastyczny plan oraz środki jego realizacji (Obuchowski 2000, s. 256).

Według Kazimierza Popielskiego, „szerokie rozumienie sensu życia niesie jednak ze sobą niebezpieczeństwo zbyt ogólnego i mało uchwytnego formułowania jego treści". W świetle tego wniosku uzasadnione wydają się być próby definiowania zagadnienia sensu życia przez badaczy zajmujących się różnymi dyscyplinami naukowymi: filozofią, psychologią, socjologią czy teologią, które przyjmując różny punkt odniesienia, przyczyniają się do całościowego zrozumienia zawiłej kwestii poczucia sensu życia (Popielski 1987, s. 127).

Pojęciu sensu życia współtowarzyszy jego bezsens. Według Janusza Mariańskiego (1996, s. 299) jest to stan, w którym jednostka subiektywnie odczuwa, że jej

aktywność i życie są pozbawione wartości. Bezsens wiąże się jednocześnie z faktem, że jednostka posiadała uprzednio sens, cel życia, ale go utraciła, jednocześnie towarzyszy jej pewna idea, której z pewnych względów nie jest w stanie realizować. Utrata sensowności życia jest jedną z głównych przyczyn nerwic i zaburzeń osobowości. Przejawia się w utracie nadziei, ogólnie pojmowanych celów, zaufania, twórczej aktywności. W wielu przypadkach dotyczy też stanów przygnębienia, zniechęcenia, agresji, frustracji, co często prowadzi w konsekwencji do patologii społecznych – rozpadu więzi rodzinnych, zaburzeń seksualnych itp. (Popielski 2007, s. 27). Jest to niebezpieczny stan, gdzie „w sytuacji braku wartości usensowniających życie rodzi się poczucie bierności, rezygnacja, złe mniemanie o sobie, a nawet tendencje samobójcze" (Mariański 1998, s. 335).

Poczucie sensu życia, jak również jego nieodczuwanie, są nieodłącznie związane z ludzką aktywnością, egzystencją. Nieodpowiednie wykształcenie modelu czy hierarchii wartości, a także podążanie za krótkoterminowym realizowaniem tzw. wartości użytecznych i potrzeb może warunkować utratę sensu życia. Jeśli aktywności jednostki nie przyświeca wiodąca idea, ani określona koncepcja życia, jest ona narażona na bierność, wycieńczenie, bezcelowość działań. „Próby przywrócenia sensu nie mogą być podejmowane wprost, ale należy stworzyć atmosferę i warunki, w których sens ten mógłby zacząć się na nowo kształtować i realizować" (Popielski 1987, s. 136–137).

WYBRANE BADANIA NAD POCZUCIEM SENSU ŻYCIA MŁODZIEŻY

Podejmowanie problematyki sensu życia i motywacji do jego poszukiwania są niezwykle istotne dla poznania mechanizmów usensowniania ludzkiej egzystencji. „Zagadnienia te wydają się ważne nie tylko z punktu widzenia teoretycznego, lecz przede wszystkim praktycznego. Poznanie i odpowiednie kształtowanie wartości, planów życiowych, a co za tym idzie, sensu życia młodzieży ma istotne znaczenie dla jakości życia i samodzielnego funkcjonowania w społeczeństwie" (Meissner-Łozińska 2011, s. 8).

Kunegunda Włostowska i Robert Rajchert w 1997 roku przeprowadzili badania z udziałem 80-osobowej grupy studentów II roku Instytutu Wychowania Fizycznego i Sportu w Białej Podlaskiej, wśród której wszyscy pochodzili z rodzin pełnych. Badania wykazały, że ponad połowa mężczyzn i kobiet posiadała wysoki poziom poczucia sensu życia oraz 43,2% respondentów i 47,3% respondentek – niski; 61,4% mężczyzn i 58,3% kobiet nadal poszukuje sensu swojego życia; zdecydowanie częściej matki przejawiały postawę kochającą (miłość, akceptacja) niż odrzucającą – podobna tendencja ujawniła się w postawach ojców; istnieje związek

między wyższym poziomem poczucia sensu życia kobiet a postawą kochającą rodziców, przy czym wyraźniej zaznaczył się wpływ kochających matek na wyższe poczucie sensu życia, aniżeli ich postawa odrzucająca, czy też postawa akceptująca lub odrzucająca ojców na poziom poczucia sensu życia; zbytni liberalizm i zbyt wysokie wymagania stawiane dzieciom zmniejszają ich poczucie sensu życia; w przypadku mężczyzn zaznaczyły się tendencje do wyższego poczucia sensu życia w przypadku kochającej matki i liberalnego ojca, zaś poczucie sensu ulegało obniżeniu w przypadku odrzucającej postawy matki i ochraniającej postawy ojca (Włostowska, Rajchert 1999, s. 41–45).

Z kolei Katarzyna Skrzypińska badała poczucie sensu życia 240 studentów Uniwersytetu Gdańskiego, których wiek wahał się między 20. i 25. rokiem życia. Analiza badań pokazała, że 60% badanych postrzegało swoje życie jako udane, zaś 19% oceniało je jako niezbyt zadowalające. Osoby, które negatywnie oceniały swoje życie (14%), uważały, że przyczyną tego stanu jest brak celów i bezsens towarzyszący ich życiu. Zdecydowana większość respondentów (91%) uważała, że na obecnym etapie życia już osiągnęła postawione sobie cele. Jako sens i cele swojego życia badani najczęściej wskazywali: miłość, szczęście, pracę i naukę, zaś satysfakcję czerpali nie tylko z własnych osiągnięć, czy realizacji wytyczanych celów, lecz także ogólnie – z całego życia (Skrzypińska 2002, s. 77–92).

Ciekawe wyniki badań zaprezentowali także Kunegunda Włostowska, Dariusz Michalski i Marek Lipka, którzy pracowali na 80-osobowej grupie uczniów Zespołu Szkół Zawodowych nr 2 w Białej Podlaskiej, jako cel przyjmując diagnozę poziomu poczucia sensu życia. Przedział wiekowy respondentów to 18–19. rok życia. Z badań wynikało, że: poziom poczucia sensu życia badanej młodzieży plasuje się na średnim pułapie; 50 osób spośród badanych pozytywnie oceniało swoje życie; ponad połowa respondentów negatywnie ocenia świat, w którym żyje i jedynie jedna trzecia ma do niego pozytywny stosunek; co czwarty badany szuka „ucieczki" w alkoholu i narkotykach, a już co trzeci myślał lub myśli o samobójstwie; dominującym dążeniem wśród badanych było zdobycie wykształcenia; niską pozycję w hierarchii wartości młodych ludzi zajmowała wiara i religia. Ponadto autorzy na podstawie badań doszli do wniosku, iż najprawdopodobniej nieświadomie badani oczekują od rodziców pewnego ukierunkowania życiowego (Włostowska, Rajchert 1999, s. 33–35).

Agnieszka Iłendo-Milewska przeprowadziła badania wśród polskiej (60 osób) i niemieckiej młodzieży (90 osób). Porównywano wyniki poczucia sensu życia na dwóch płaszczyznach: młodzież przestępcza i nieprzestępcza; młodzież polska i młodzież niemiecka. Na płaszczyźnie pierwszej autorka doszła do wniosków, iż: wychowankowie Zakładu Poprawczego posiadają obniżony w stosunku do swoich niekaranych rówieśników poziom poczucia sensu życia; w postawie młodzieży

przestępczej dominuje rezygnacja, brak celowości i zaniżone poczucie własnej wartości. Płaszczyzna druga ujawniła natomiast, że: młodzież polska i niemiecka, wychowująca się w rodzinach funkcjonalnych, w podobnym stopniu potrafi określić własne cele i dążenia; rodzina i środowisko naturalne pozytywnie wpływają na poziom poczucia sensu życia (Iłendo-Milewska 2004, s. 5–7).

Z kolei dla Katarzyny Niekludow celem badań było ustalenie związku między przyjętym światopoglądem a poczuciem sensu życia i zadowolenia z niego, a także wpływem poszczególnych elementów budowania poglądu na świat. W badaniach brało udział 120 studentów Uniwersytetu Gdańskiego, w tym 64 kobiety i 56 mężczyzn w przedziale wiekowym 20–24 lata. Na podstawie badań sformułowano następujące wnioski: wiara w Boga koreluje z wiarą w człowieka, radością, miłością i poczuciem sensu życia; wiara w przypadek jest związana z wiarą w niesprawiedliwy świat i niską satysfakcją z życia; wiara w przeznaczenie jest związana z odczuwaniem radości, strachu i poczucia sensu życia; brak konkretnego poglądu na świat prawdopodobnie łączy się z brakiem sensu życia i miłości; z zadowoleniem i poczuciem sensu życia wiąże się wiara w człowieka (Niekludow 2000, s. 157–167).

Inna badaczka – Justyna Meissner-Łozińska – za obiekt swoich badań obrała grupę 214 młodych ludzi z województwa podkarpackiego. Zarówno w grupie badawczej, którą stanowili wychowankowie domów dziecka, jak i kontrolnej, w skład której wchodzili uczniowie gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych wychowujący się w środowisku rodzinnym, znajdowało się 107 respondentów. Wiek badanych wynosił 14–20 lat. Z badań wynika, że: wychowankowie domów dziecka lepiej niż ich rówieśnicy z grupy kontrolnej oceniają szkołę; aż 77% wychowanków domu dziecka pozytywnie odbiera tę instytucję; wychowanie w instytucji zapewniającej zastępczą opiekę całodobową ma raczej negatywny wpływ na poziom poczucia sensu życia; nie występują zależności między odczuwanym stopniem beznadziejności a środowiskiem wychowawczym; nie występuje związek między stopniem akceptacji placówki, jaką jest dom dziecka, a poziomem poczucia sensu życia; w normie poziomu poczucia sensu życia (85–115 pkt) mieściło się 73% wychowanków domu dziecka i 63% młodzieży wychowującej się w rodzinach pełnych; przy czym powyżej normy plasuje się 6% wychowanków i 28% respondentów z grupy kontrolnej, a poniżej 21,5% młodzieży z domów dziecka i 9% osób z grupy porównawczej. Badania te potwierdziły wstępne przypuszczenia o niższym poziomie poczucia sensu życia wychowanków domu dziecka w porównaniu z osobami z rodzin pełnych (Meissner-Łozińska 2011, s. 94–160).

Istnieją także prace podejmujące problematykę sensu życia u osób z różnymi zaburzeniami i niepełnosprawnościami: z wadami wzroku (Konarska 1998), z wadami narządów ruchu (Konieczna 2010), niedostosowanych społecznie (Szałań-

ski, Nowak 1995), niepełnosprawnych umysłowo (Vanier 1988), wychowujących się w rodzinach dysfunkcyjnych (Dujka 2001).

Z zaprezentowanego przeglądu literatury i podejmowanych problemów badawczych wynika, że niemal nie podejmowano badań nad poczuciem sensu życia wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych. Wyjątkiem są badania J. Meissner-Łozińskiej (2011), prowadzone wśród wychowanków domów dziecka.

METODOLOGIA PROWADZONYCH BADAŃ

Głównym tematem niniejszej analizy było poczucie sensu życia i motywacja do jego poszukiwania wychowanków Domu Młodzieży SOS w Lublinie.

Celem przeprowadzonych badań było ustalenie poziomu poczucia sensu życia i motywacji do jego poszukiwania młodzieży wychowującej się w Domu Młodzieży SOS w Lublinie.

Problem główny przyjął następujące brzmienie: Jaki jest poziom poczucia sensu życia i motywacji do jego poszukiwania wychowanków Domu Młodzieży SOS?

Badania prowadzono na terenie Domu Młodzieży SOS w Lublinie, powstałym w 1992 roku, w którym sprawuje się opiekę pełną nad młodzieżą do 18. roku życia (zamieszkałą w placówce i mieszkaniach nadzorowanych) i opiekę ograniczoną nad osobami studiującymi i pracującymi. Siedziba placówki mieści się w trzech budynkach posiadających warunki do zamieszkania ośmiu wspólnot mieszkaniowych, czterech dla chłopców i czterech dla dziewcząt. Łącznie może tam zamieszkać 40 wychowanków (Leziak 2011, s. 285). Badaniami objęto 34 wychowanków Domu Młodzieży SOS.

Do przeprowadzenia badań wykorzystano dwa narzędzia: „Test celu życia" (PIL) J.C. Crumbaugha i L.T. Maholicka i „Test poszukiwania celów noetycznych" (SONG) J.C. Crumbaugha.

Test PIL, który ujmuje stopień, w jakim sens i cel życia znaleziono i osiągnięto, składa się z trzech części oznaczonych literami A, B i C. Część A testu jest częścią metryczną, suma punktów zaś stanowi wskaźnik poczucia sensu życia, ujęty przy pomocy liczb. Części B i C pozwalają na analizę jakościową, przy czym część B skali składa się ze zdań niedokończonych, które badany ma dopełnić pierwszą myślą, jaka pojawi się w jego świadomości. Pytania te mają charakter metody projekcyjnej. Część C skali stanowi natomiast zachętę do wypowiedzi wolnej. Badany proszony jest, aby napisał kilka zdań na temat swoich dążeń, ambicji i celów życiowych.

WYNIKI BADAŃ I ANALIZA DOTYCZĄCA POCZUCIA SENSU ŻYCIA WYCHOWANKÓW DOMU MŁODZIEŻY SOS

Poszukiwanie sensu życia staje się naturalną potrzebą w okresie dorastania. „Codzienne życie przestaje być wówczas pogodnym bytowaniem, a staje się od tej pory poważnym zadaniem. Czynniki, jakie wpływają na budowanie świata wartości, a co za tym idzie tworzenia sensu życia, w dużej mierze zależne są od sposobu przeżywania dzieciństwa" (Meissner-Łozińska 2011, s. 7). Dlatego też istotne jest określenie, monitorowanie poczucia sensu życia wychowanków instytucji sprawujących nad nimi pełną opiekę. Stanowią oni bowiem grupę szczególnie zagrożoną nieprawidłowościami w procesie budowania poczucia sensu życia. Zgodnie z przyjętymi normami, każda wartość poniżej 90 wskazuje na niski poziom sensu życia, powyżej zaś 110 – na wysoki. Wynik ogólny uzyskany przez wychowanków Domu Młodzieży SOS przyjął wartość niespełna 97.

Tabela 1. Wskaźnik poczucia sensu życia wychowanków Domu Młodzieży SOS – część metryczna

Podskala nr twierdzenia		Wychowankowie DM SOS (N = 34)	
		M	S
I. Cele życia	3	5,74	1,14
	4	5,78	0,95
	7	5,17	1,64
	8	4,96	1,3
	20	4,78	1,28
	Wynik ogólny I	26,43	4,2
II. Sens życia	11	4,17	1,61
	12	4,83	1,44
	17	5,65	1,11
	Wynik ogólny II	14,65	3,3
III. Afirmacja życia	2	5	1,38
	5	5,13	1,42
	6	4,83	1,4
	19	4,39	1,27
	Wynik ogólny III	19,35	3,38
IV. Ocena siebie	1	5,7	0,88
	13	4,83	1,47
	Wynik ogólny IV	10,52	1,41

Podskala nr twierdzenia		Wychowankowie DM SOS (N = 34)	
		M	S
V. Ocena własnego życia	9	3,26	1,63
	10	3,7	2,16
	Wynik ogólny V	6,96	3,3
VI. Wolność i odpowiedzialność	14	4,91	1,2
	18	4,91	1,35
	Wynik ogólny VI	9,83	2,06
VII. Stosunek do śmierci i samobójstwa	15	4,39	1,75
	16	4,83	1,9
	Wynik ogólny VII	9,22	2,73
Wynik ogólny PIL		**96,96**	**10,78**

Źródło: badania własne.

Odpowiedzi na pytania przyporządkowane do podskali **cele życia** ujawniły, że wychowankowie Domu Młodzieży SOS mają raczej sprecyzowane cele i dążenia. Uważają swoje życie za celowe i sensowne oraz twierdzą, że w dojrzałym życiu będą w stanie zająć się czymś interesującym. Osoby przebywające w Domu Młodzieży SOS skłaniają się ku opinii, że raczej udaje im się zaspokajać swoje potrzeby i wyznaczać relatywnie wyraźne cele, do których dążenie daje im satysfakcje.

Podskala **sens życia** wykazała ambiwalentny stosunek do sensowności własnego życia. Stosunek młodych ludzi do świata ujawniał mało wyraźną tendencję do pozytywnego jego postrzegania, jak również własnej roli w nim. Mimo to wychowankowie Domu Młodzieży SOS wykazują wyraźnie pozytywne postawy związane z szansami na znalezienie własnego sensu, celu i roli w życiu.

Afirmacja życia ujawniła bardziej pozytywny stosunek wychowanków do życia w ogóle, wydaje im się ono bardziej podniecające, uważają też, że niemal każdy dzień może przynieść coś nowego. Jednak młodzież wychowująca się w środowisku pozarodzinnym wyrażała zdanie, że nie chciałaby powtórzyć swojego życia takim, jakie ono jest, a do swoich obowiązków mieli raczej negatywny stosunek.

Ocena siebie plasowała się na raczej wysokim poziomie. Odpowiedzi wskazywały na to, że respondenci postrzegają siebie raczej jako osoby pełne życia i entuzjazmu oraz odpowiedzialne.

Podskala **oceny własnego życia** jako jedyna wykazała, że wychowankowie Domu Młodzieży SOS osiągnęli w niej niskie wyniki, co wskazuje na to, że postrzegają swoje dotychczasowe życie jako puste, pełne rozpaczy i pozbawione wartości.

W kategorii **wolności i odpowiedzialności** badana grupa była skłonna przyznać, że człowiek posiada wolny wybór i ma możliwość kontrolowania swojego życia. Byli oni blisko górnego przedziału (5–7), którego jednak nie osiągnęli.

Stosunek do śmierci i samobójstwa ujawnił raczej ambiwalentny stosunek do śmierci, respondenci nie czują się na nią przygotowani i raczej się jej obawiają. Przy czym wychowankowie Domu Młodzieży SOS przyznawali się do myślenia o samobójstwie jako drodze wyjścia z trudnej sytuacji.

Po wypełnieniu części metrycznej testu PIL badana młodzież została poproszona o uzupełnienie niedokończonych zdań. Miało to na celu dopełnienie danych ilościowych danymi jakościowymi. Podane przez badanych odpowiedzi kończące zdania zostały ujęte w kategorie i przedstawione w tabeli poniżej.

Młodzież wychowująca się w Domu Młodzieży SOS najczęściej kończyła zdanie „Moje życie jest…" przymiotnikami „niezłe", „normalne" – stanowiły one połowę wszystkich udzielonych odpowiedzi w badanej grupie. Jako „wspaniałe, wyjątkowe" swoje życie określiło blisko 15% badanych. Nie brakowało jednak postrzegania życia w kategoriach negatywnych, tzn. jako „przykrego, nudnego" czy „bezsensownego, okropnego" – obie kategorie otrzymały po 18% odpowiedzi.

Blisko 24% badanych wyrażała nadzieję, że potrafi poradzić sobie w życiu. Nieco mniej, niespełna 21%, wskazywała na to, że ma nadzieję, że potrafi dużo więcej. Niecałe 18% wychowanków Domu Młodzieży SOS ma nadzieję na założenie normalnej rodziny. „Znalezienie celu i osiągnięcie go", a także „odnalezienie siebie i bycie sobą" to dwie kategorie odpowiedzi, na które zwróciło uwagę 15% badanych. Nadzieję, że potrafią kochać, posiada niemal 9% wychowanków.

W kategorii pragnień przeważała odpowiedź związana z byciem kochanym, stanowiła ona ponad 29% wszystkich odpowiedzi. W dalszej kolejności, z ilością wyborów bliskich 21%, najliczniejsze kategorie pragnień stanowiły posiadanie dobrej rodziny i normalnego życia. Na pragnienie zdrowia i szczęścia oraz niezapomnianych wrażeń wskazywało po 15% badanych.

Wychowankowie Domu Młodzieży SOS uznali, że w życiu już osiągnęli dużo, wiele – ponad 35% odpowiedzi. Niektórzy wskazywali na wykształcenie – niespełna 15% odpowiedzi, sukces towarzyski – blisko 12%. Nie brakowało jednak odpowiedzi o negatywnym zabarwieniu: ponad 23% badanych odpowiedziało, że osiągnęło trochę, niedużo, zaś blisko 15% z nich wskazało, że nie osiągnęli nic.

Największą ambicję, ponad 35%, badanych stanowiła realizacja ich pasji. Zdobycie wykształcenia okazało się w tym względzie najważniejsze dla ponad 29% wychowanków Domu Młodzieży SOS, zaś kategorie, które zdobyły po 18% wyborów, to: „założenie rodziny" i „wyjście na ludzi".

Tabela 2. Poczucie sensu życia wychowanków Domu Młodzieży SOS – zdania niedokończone

Moje życie jest…		Wspaniałe, wyjątkowe	Niezłe, normalne	Przykre, nudne	Bezsensowne, okropne		
	n = 34	5	17	6	6		
	100%	14,71	50,00	17,65	17,65		
Mam nadzieję, że potrafię…		Znaleźć cel i go osiągnąć	Odnaleźć siebie, być sobą	Dużo więcej	Poradzić sobie w życiu	Kochać	Założyć normalną rodzinę
	n = 34	5	5	7	8	3	6
	100%	14,71	14,71	20,59	23,53	8,82	17,65
Więcej niż czegokolwiek pragnąłbym…		Mieć dobrą rodzinę	Zdrowia i szczęścia	Normalnego życia	Być kochanym	Niezapomnianych wrażeń	
	n = 34	7	5	7	10	5	
	100%	20,59	14,71	20,59	29,41	14,71	
W życiu już osiągnąłem…		Trochę, niedużo	Dużo, wiele	Nic	Wykształcenie	Sukces towarzyski	
	n = 34	8	12	5	5	4	
	100%	23,53	35,29	14,71	14,71	11,76	
Moją największą ambicją jest…		Założenie rodziny	Zdobycie wykształcenia	Wyjście na ludzi	Pasja		
	n = 34	6	10	6	12		
	100%	17,65	29,41	17,65	35,29		
Najbardziej beznadziejną rzeczą jest…		Szkoła, codzienne obowiązki	Śmierć, myślenie o śmierci	Ja, moja bezradność	Utrata kontaktu z kimś bliskim	To, że nie każdemu da się pomóc	Życie bez wartości i celów
	n = 34	8	3	5	7	6	5
	100%	23,53	8,82	14,71	20,59	17,65	14,71
Jedynym celem mojego życia jest…		Dobrze je przeżyć	Osiągnięcie czegoś	Zdobycie wykształcenia	Stworzenie rodziny	Praca w zawodzie, zarabianie pieniędzy	
	n = 34	6	8	6	8	6	
	100%	17,65	23,53	17,65	23,53	17,65	

Przykrość sprawia mi…		Złe traktowanie mnie	Cierpienie bliskich	Inne osoby	Brak rodziny/bliskich	
	n = 34	11	7	9	7	
	100%	32,35	20,59	26,47	20,59	
Śmierć jest…		Naturalna, nieunikniona	Dobra	Okropna, przerażająca	Tragiczna, bolesna	Tajemnicza, obca
	n = 34	11	4	7	6	6
	100%	32,35	11,76	20,59	17,65	17,65
Szukanie zapomnienia w alkoholu lub narkotykach jest…		Głupie, bez sensu	Nie dla mnie	Złe, zgubne	Częstą sprawą	Przez moment jakimś wyjściem
	n = 34	16	5	5	4	4
	100%	47,06	14,71	14,71	11,76	11,76
Choroba i cierpienie mogą być…		Przykre, bolesne	Dobre, potrzebne	Do pokonania		
	n = 34	19	5	10		
	100%	55,88	14,71	29,41		
Życie jest dla mnie…		Bardzo ważne	Piękne, pełne wrażeń	Tajemnicą, zagadką, zabawą	Niczym nadzwyczajnym	
	n = 34	9	11	5	5	4
	100%	26,47	32,35	14,71	14,71	11,76
Myśl o samobójstwie…		Nigdy o tym nie myślałem	Żałosna, bez sensu	Pojawiała się		
	n = 34	17	10	7		
	100%	50,00	29,41	20,59		
Pomoc innym ludziom…		Potrzebna, ważna	Przyjemna, zadowalająca	Wspaniała, wielkoduszna		
	n = 34	14	7	13		
	100%	41,18	20,59	38,24		

Źródło: badania własne.

Za najbardziej beznadziejną rzecz blisko 24% badanych uznało szkołę i codzienne obowiązki. Dla ponad 20% wychowanków beznadziejna jest utrata kontaktu z kimś bliskim, zaś dla niespełna 18% fakt, że nie każdemu można pomóc. „Życie bez wartości i celów" oraz sama osoba wychowanków i ich bezradność zdobyły niemal po 15% wyborów. Śmierć i myślenie o śmierci są beznadziejne według niespełna 9% badanych.

Jako jedyny cel swojego życia wychowankowie Domu Młodzieży SOS wskazali przede wszystkim „osiągniecie czegoś" i „stworzenie rodziny" – odpowiedzi te zdobyły niemal po 24% wskazań. Bardzo wyrównane pod względem wyborów były też 3 pozostałe kategorie, zdobywając po 18% wskazań: „praca w zawodzie i zarabianie pieniędzy", „zdobycie wykształcenia" i „dobre przeżycie życia".

Przykrość wychowankom Domu Młodzieży SOS sprawia przede wszystkim ich złe traktowanie – ponad 32% odpowiedzi. Źródłem przykrości są często inne osoby – ponad 26% odpowiedzi. Niemal 21% badanym przykrość sprawia cierpienie ich bliskich, taki sam procent ankietowanych odczuwa przykrość ze względu na brak rodziny i bliskich.

W opinii 32% wychowanków Domu Młodzieży SOS śmierć jest naturalna, nieunikniona. Za okropną i przerażającą śmierć uważa niemal 21% badanych. Kategorie postrzegania śmierci jako „tragicznej, bolesnej" i „tajemniczej, obcej" stanowiły tyle samo, tzn. niemal 18%, odpowiedzi. Niespełna 12% badanych określa zaś śmierć jako dobrą.

Szukanie zapomnienia w alkoholu lub narkotykach jest przez większość badanych postrzegane negatywnie. Jako głupie i bezsensowne określa takie zachowanie 47% wychowanków. „Złe, zgubne" jest ono w opinii niemal 15% badanych. Podobnie, blisko 15% wychowanków uważa, że takie uciekanie od problemów nie jest dla nich. Niespełna 12% wychowanków uważa jednak, że szukanie zapomnienia w używkach jest często alternatywą, tyle samo też sądzi, że przez jakiś czas może być to wyjściem.

Choroba i cierpienie zdaniem wychowanków Domu Młodzieży SOS są przede wszystkim przykre i bolesne – jako takie postrzega je ponad połowa, niemal 56% badanych. Dla ponad 29% wychowanków można je pokonać, zaś niespełna 15% badanych postrzega je jako dobre i potrzebne.

Życie jest dla ponad 32% wychowanków Domu Młodzieży SOS piękne i pełne wrażeń. Dla ponad 26% badanych jest ono bardzo ważne, zaś dla blisko 15% stanowi tajemnicę, zagadkę. Jako zabawę postrzega życie również niespełna 15% wychowanków, natomiast dla niemal 12% nie jest ono niczym nadzwyczajnym.

Odnosząc się do myśli o samobójstwie, 50% badanych stwierdziła, że nigdy o nim nie myślała. Jako żałosne, bezsensowne postrzega je ponad 29% wychowan-

ków Domu Młodzieży SOS, jednak niespełna 21% badanych przyznała, że myśl o samobójstwie pojawiała się u nich.

Pomoc innym ludziom jest pozytywnie postrzegana przez wszystkich respondentów. Dla ponad 41% z nich jest ona potrzebna i ważna. 38% badanych postrzega pomoc jako wspaniałą i wielkoduszną, zaś niemal 21% wskazuje na to, że jest ona przyjemna i przynosi zadowolenie.

Ponad 38% wychowanków Domu Młodzieży SOS próbuje zrozumieć, dlaczego w życiu jest tak ciężko, zaś niemal 24% badanych stara się odkryć, skąd w życiu tyle niesprawiedliwości i bólu. Niespełna 15% odpowiedzi udzielanych przez badanych wskazywała na próbę zrozumienia, dlaczego w ich życiu zabrakło bliskich. 12% badanych stara się zrozumieć, dlaczego nic im nie wychodzi, tyle samo – także 12% badanych, próbuje natomiast zrozumieć, dlaczego w życiu jest nudno.

Najbardziej pasjonującą rzeczą w życiu wychowanków Domu Młodzieży SOS jest ich hobby – odpowiedzi na to wskazujące stanowiły niemal 65%. Dla pozostałych respondentów, tzn. ponad 35% osób biorących udział w badaniu, najbardziej pasjonujący są inni ludzie.

Rzeczywiście ważni w życiu dla ponad 35% badanych są członkowie rodziny i przyjaciele. Również za ważne uznaje 24% wychowanków samodoskonalenie, a 18% dalszą naukę oraz szczęście i spełnienie. Na zdrowie wskazało niespełna 6% respondentów.

Wychowankowie Domu Młodzieży SOS czasem, myśląc nad swoim życiem, odczuwają bezradność ze względu na to, że nic nie jest łatwe i nie wiedzą, jak sobie poradzić – takiej odpowiedzi udzieliło ponad 29% respondentów. Dla niemal 24% badanych bezradność wynika z faktu braku bliskich, a dla 21% – braku czasu i sił na realizację planów. Blisko 15% badanych czuje się bezradna w obliczu własnych nałogów, zaś prawie u 12% respondentów poczucie bezradności jest związane z niepewnością jutra.

Dla 35% badanych punktem odniesienia pozwalającym zrozumieć im ich istnienie stanowi wiara, zaś dla 18% – miłość bliskich. Z kolei 18% wychowanków nie posiada punktu odniesienia pozwalającego zrozumieć ich istnienie. Niespełna 15% respondentów wskazuje na celowość życia, dążenie do celów, również 15% uważa, że punkt odniesienia stanowi dla nich przekonanie, że nie każdy musi mieć w życiu dobrze.

Badani poproszeni o dokończenie zdania „Od realizacji tego, co pragnę, powstrzymuje mnie…" w 35% stwierdzili, że nic ich nie powstrzymuje. Dla niemal 21% badanych barierę uniemożliwiającą osiągnięcie celów stanowili oni sami. Niemal 18% respondentów przed realizacją tego, czego pragną, powstrzymuje brak lub zbyt mała ilość pieniędzy, taka sama grupa na przyczynę braku realizacji własnych pragnień wskazuje szkołę i naukę.

Tabela 3. Poczucie sensu życia wychowanków Domu Młodzieży SOS – zdania niedokończone

Próbuję zrozumieć, dlaczego w życiu…		Jest tyle niesprawiedliwości i bólu	Jest aż tak ciężko	Nic mi nie wychodzi	Zabrakło mi bliskich	Jest nudno
	n = 34	8	13	4	5	4
	100%	23,53	38,24	11,76	14,71	11,76
Najbardziej pasjonuje mnie…		Inni ludzie		Moje hobby		
	n = 34	12		22		
	100%	35,29		64,71		
W moim życiu rzeczywiście ważne jest…		Szczęście, spełnienie	Rodzina, przyjaciele	Zdrowie	Samodoskonalenie	Dalsza nauka
	n = 34	6	12	2	8	6
	100%	17,65	35,29	5,88	23,53	17,65
Czasem myśląc nad życiem, czuję się całkowicie bezradny, ponieważ…		Nic nie jest łatwe, nie wiem, jak sobie poradzić	Mam nałogi	Brakuje mi czasu, siły na realizację planów	Nie mam nikogo bliskiego	Nie wiem, co będzie jutro
	n = 34	10	5	7	8	4
	100%	29,41	14,71	20,59	23,53	11,76
Punktem odniesienia pozwalającym zrozumieć moje istnienie jest…		Miłość bliskich	Kościół, Bóg, religia	Nie mam takiego	Celowość życia, dążenie do celów	Nie każdy musi mieć w życiu dobrze
	n = 34	6	12	6	5	5
	100%	17,65	35,29	17,65	14,71	14,71
Od realizacji tego, co pragnę, powstrzymuje mnie…		Mała ilość pieniędzy	Ja sam	Nauka, szkoła	Nic mnie nie powstrzymuje	Rodzina
	n = 34	6	7	6	12	3
	100%	17,65	20,59	17,65	35,29	8,82

Gdy patrzę na swoje życie odczuwam satysfakcję, że…		Nie ma drugiej takiej osoby jak ja	Coś osiągnąłem	Nie odczuwam satysfakcji	Mam kogoś bliskiego	Nie sprawiłem, że jest jeszcze gorsze
	n = 34	2	13	10	5	4
	100%	5,88	38,24	29,41	14,71	11,76
Najwięcej energii poświęcam…		Nauce, szkole	Bliskim	Sportowi	Sobie	
	n = 34	7	8	11	8	
	100%	20,59	23,53	32,35	23,53	
Myśląc o swoim życiu, odczuwam niepokój…		Nie wiem, jak się potoczy	Nie odczuwam niepokoju	O własne życie		
	n = 34	17	13	4		
	100%	50,00	38,24	11,76		
Prawdziwym sensem mojego życia jest…		Polepszenie go	Założenie rodziny	Nic	Miłość	Przyjaciele, rodzina
	n = 34	6	8	4	11	5
	100%	17,65	23,53	11,76	32,35	14,71
Myśląc o świecie, sądzę, że…		Dziwny, niezrozumiały	Beznadziejny, zły	Piękny	Mogło być lepiej	
	n	5	6	10	13	
	%	14,71	17,65	29,41	38,24	
Groźba wojny jest dla mnie…		Głupia, śmieszna	Straszna, niepokojąca	Naturalna/ niczym nowym	Ekscytująca	
	n	11	15	6	2	
	%	32,35	44,12	17,65	5,88	

Źródło: badania własne.

Satysfakcja związana z postrzeganiem własnego życia u ponad 38% wychowanków Domu Młodzieży SOS jest związana z tym, że ich zdaniem już coś osiągnęli. U niemal 15% badanych satysfakcja wynika z posiadania kogoś bliskiego, zaś u niespełna 12% – z faktu, że nie sprawili, że ich życie jest jeszcze gorsze. Niemal 6% wychowanków Domu Młodzieży SOS satysfakcjonuje niepowtarzalność. Jednak ponad 29% respondentów, patrząc na swoje życie, w ogóle nie odczuwa satysfakcji.

Wychowankowie Domu Młodzieży SOS poproszeni o wskazanie tego, czemu poświęcają najwięcej energii, w ponad 32% wskazali na sport. Bliskim najwięcej energii poświęca niemal 24%, tyle samo skupia się na sobie. Szkole i nauce najwięcej energii zaś poświęca niemal 21% respondentów.

Wychowankowie Domu Młodzieży SOS poproszeni o dokończenie zdania „Myśląc o swoim życiu, odczuwam niepokój…" w ponad 38% zaprzeczyli twierdzeniu, deklarując, że nie odczuwają niepokoju. Połowa respondentów, tzn. 50%, niepokój odczuwa ze względu na brak przewidywalności co do tego, jak potoczą się ich dalsze losy, zaś niemal 12% badanych niepokoi się o swoje życie.

Określając prawdziwy sens własnego życia, ponad 32% badanych wskazała na miłość. Dla niespełna 24% wychowanków Domu Młodzieży SOS sensem życia jest założenie rodziny, zaś dla niemal 18% – polepszenie życia. Sens życia dla prawie 15% respondentów stanowią rodzina i przyjaciele, jednak 12% badanych zadeklarowało, że nie mają nic, co stanowiłoby sens ich życia.

Myśląc o świecie, jedynie ponad 29% wychowanków Domu Młodzieży SOS postrzega go pozytywnie i określa jako piękny. Ponad 38% badanych uważa, że mogłoby być lepiej, dla niespełna 18% jest on beznadziejny i zły, zaś dla prawie 15% świat jest dziwny i niezrozumiały.

Groźna wojny jest dla ponad 44% straszna i niepokojąca. Niewiele ponad 32% postrzega ją jako głupią i śmieszną. Czymś naturalnym i niczym nowym jest dla niemal 18% badanych, wojna natomiast ekscytację wzbudza u niespełna 6% respondentów.

Wychowankowie Domu Młodzieży SOS zostali poproszeni także o wypowiedzi na temat własnych dążeń, ambicji i celów życiowych.

Przykładowe wypowiedzi:

1. „Chciałabym dostać się na wymarzone studia, skończyć je. W przyszłości chcę założyć własną, szczęśliwą rodzinę, mieć kochającego męża i dobre dzieci. Obecnie pragnę zdać maturę".
2. „Po skończeniu zawodówki w przyszłości planuję się dalej uczyć w liceum dla dorosłych w weekendy, a w tygodniu pracować tam, gdzie mam obecnie praktyki".
3. „Zbytnio nie mam żadnych ambicji. Na razie myślę o tym, żeby zdać szkołę".

4. „Dorobić się pieniędzy, dzieci i otworzyć duży zakład samochodowy."
5. „W życiu chcę uprawiać sport. Chcę trafić do pracy, dobrze zarabiać, mieć dobry samochód i rodzinę".
6. „Dążę do zdobycia wykształcenia. Chodzę do szkoły zawodowej o profilu mechanik samochodowy, gdzie zajmuję się rozkładaniem i składaniem części w samochodach, co jest bardzo interesującą i ciekawą robotą".
7. „Ja mierzę wysoko, często więcej, niż mam na to siły".
8. „W przyszłości chciałabym zajmować się zawodowo sportem. Mam dużo zainteresowań, ale to chciałabym zrealizować najbardziej".
9. „Moim celem w życiu jest założenie rodziny, jak na razie jestem jeszcze za młoda, więcej czasu poświęcam na naukę. To są moje ambicje".
10. „Dążę do uzyskania jak najlepszych wyników w nauce, ponieważ w przyszłości chciałabym osiągnąć o wiele więcej, zdobyć zawód, dobrą pracę, założyć rodzinę i być szczęśliwa".
11. „Moim celem jest skończyć szkołę, do której chodzę, dbać o swoje, poradzić sobie w życiu".
12. „Moim największym celem życiowym na dzień dzisiejszy jest pójście na studia, a później – mieć fajną pracę, w której będę się realizować".

Na podstawie swobodnych wypowiedzi na temat dążeń, ambicji i celów życiowych łatwo zauważyć, że dla wychowanków Domu Młodzieży najważniejsze jest dalsze kształcenie się, znalezienie pracy i założenie szczęśliwej, kochającej się rodziny. Ich wypowiedzi są sprecyzowane, określone. Ponadto w niemal wszystkich odpowiedziach jest silnie zaznaczona rola założonej w przyszłości rodziny. Można zaryzykować stwierdzenie, że w dążeniach wychowanków Domu Młodzieży SOS ujawniają się wartości podkreślane w procesie usamodzielniania, tzn. umiejętność świadomego kierowania własnym życiem, istotna rola kształcenia dla samorozwoju, rola pozytywnego nawiązywania relacji, a także tęsknota za szczęśliwym życiem rodzinnym.

WYNIKI BADAŃ I ANALIZA DOTYCZĄCA MOTYWACJI DO POSZUKIWANIA SENSU ŻYCIA PRZEZ WYCHOWANKÓW DOMU MŁODZIEŻY SOS

Poszukiwanie sensu życia stanowi główną motywację człowieka do działania, odkrywania i nadawania sensów. Dzieci doświadczające w pierwszych latach swego życia cierpienia, przemocy, konfliktów, dzieci o zaburzonej lub w ogóle nierealizowanej potrzebie bezpieczeństwa, przynależności i miłości, są narażone na przeżywanie smutku, pustki, bezsensu, uruchomienie mechanizmów prowadzących do swoistej

apatii, a co za tym idzie – ich motywacja do poszukiwania sensu życia maleje. Odnosząc się do motywacji do poszukiwania sensu życia przez wychowanków Domu Młodzieży SOS, należy zauważyć, że zgodnie z normami, każda wartość poniżej 66 wskazuje na niski poziom motywacji do poszukiwania sensu życia, powyżej zaś 79 – na wysoki. Wynik uzyskany przez wychowanków Domu Młodzieży SOS wynosił niewiele ponad 77, co wskazuje na średni poziom motywacji do poszukiwania sensu życia badanej młodzieży, bliski jest on jednak progowi wyników wysokich.

Tabela 4. Motywacja do poszukiwania sensu życia badanej młodzieży na podstawie testu SONG

Podskala nr twierdzenia		Wychowankowie DM SOS (N = 34)	
		M	S
I. Sens życia	1	3,43	1,24
	8	5,26	1,29
	9	3,61	1,75
	Wynik ogólny I	12,3	2,51
II. Cele życia	14	3	1,54
	18	3,74	1,51
	Wynik ogólny II	6,74	2,22
III. Nastawienie temporalne	6	4,96	1,19
	7	4,43	1,73
	Wynik ogólny III	9,39	2,62
IV. Ocena własnych dążeń	11	3,09	1,68
	13	3	1,68
	17	3,48	1,62
	Wynik ogólny IV	9,57	2,86
V. Twórczy niepokój	5	2,87	1,32
	12	3,48	1,53
	16	4	1,45
	Wynik ogólny V	10,35	2,81
VI. Poczucie braku	3	3,74	1,42
	4	4,3	1,22
	19	3,48	1,83
	Wynik ogólny VI	11,52	3,13
VII. Potrzeba czynu	2	4	1,41
	10	4,04	1,74
	15	4,48	1,34
	20	4,74	1,66
	Wynik ogólny VII	17,26	4,23
Wynik ogólny SONG		77,13	13,19

Źródło: badania własne.

Podskala **sens życia** ujawnia, że wychowankowie Domu Młodzieży SOS okazjonalnie myślą o ostatecznym sensie życia. Badana młodzież planuje znaleźć właściwe miejsce dla siebie i stać się kimś nowym, innym. Rzadko też badani odczuwali brak rzeczywistego sensu i celu życia oraz potrzebę ich odnalezienia.

Badani uzyskali niskie wyniki w podskali **cele życia**. Wykazywali tendencję do jedynie okazyjnego podejmowania nowych wyzwań, okazyjnie też przejawiali świadomość posiadania celu, do którego zmierza ich życie.

Nastawienie temporalne respondentów było na dość wysokim poziomie, choć nie przekraczało granicy 5 punktów. Wychowankowie Domu Młodzieży SOS przejawiali przekonanie, że największe osiągnięcie ich życia jest jeszcze przed nimi, przy czym wiążą swoje nadzieje z dokonaniem w przyszłości czegoś pasjonującego, z wiarą na „lepsze jutro", przyszłość postrzegana jest przez nich pozytywnie.

W **ocenie własnych dążeń** wyniki są na niskim poziomie, co może oznaczać, że badani rzadko mają wrażenie, że powinni zmieniać własne cele i pragnienia, częściej zatem prawdopodobnie trwają przy raz wyznaczonym celu, bez wątpliwości, czy powinni go realizować, czy nie. Wychowankowie Domu Młodzieży SOS zapytani o potrzebę rozpoczęcia życia od nowa wskazywali na odpowiedź „czasem" i „często".

Pytania dotyczące **twórczego niepokoju** wykazały, że badani okazyjnie doświadczali uczucia niepokoju. Z podobną częstotliwością intrygowała ich tajemnica życia. Czasem zaś towarzyszyło im pragnienie zrozumienia siebie.

Badani wykazali niskie **poczucie braku**. Poszukują oni nowych zajęć, podejmując jakieś działania, tracą jednak motywację do ich kontynuowania. Niekiedy odczuwając brak „czegoś", nie potrafią wskazać, czym to tak naprawdę jest.

Badani odczuwali **potrzebę czynu**, która układa się na średnim poziomie. Mimo że nie potrafią jeszcze do końca wskazać swego powołania, mają wrażenie, że ich zadaniem jest dokonanie czegoś istotnego, znaczącego, innowacyjnego. Są bardziej zmotywowani do ryzykowania w celu przeżycia czegoś pozytywnego, możliwe, że częściej towarzyszy im pewne poczucie misji. Często odczuwali potrzebę osiągnięcia i dokonania czegoś ważnego.

DYSKUSJA

Wychowankowie Domu Młodzieży SOS mają raczej sprecyzowane cele życiowe i uważają, że uda im się je zrealizować, przejawiają wiarę w sensowność i możliwość osiągnięcia własnych planów. Respondenci ujawniają negatywny stosunek do świata czy życia w ogóle, co może stanowić wyraz ich dotychczasowych, nieprzyjemnych doświadczeń. Szans upatrują we własnych działaniach, często skupiających

się wokół znalezienia bliskich, stworzenia rodziny. Zdaniem badanych ludzie posiadają wolny wybór, ale ciąży na nich odpowiedzialność za podejmowane decyzje.

Badani przejawiają nadzieję, że będą w stanie wykorzystać zdobytą wiedzę i poradzić sobie w życiu. W konstruowaniu planów życiowych opierają się często na wartościach materialnych, nie uzależniają jednak w pełni od tego swojego powodzenia czy szczęścia – częściej jako warunek spełnionego życia traktują założenie rodziny czy rodzinę w ogóle. Wykazują oni dużą potrzebę przynależności i miłości, natomiast rzadko odwołują się do potrzeby niezależności.

Dużo satysfakcji wychowankom Domu Młodzieży SOS przynosi oddawanie się własnej pasji, uprawianie sportu, realizacja własnych zainteresowań. Dużo czasu i uwagi poświęcają nauce i sportowi, wskazując jednak, że obowiązki, także te związane ze szkołą, są dla nich czymś negatywnym, przykrym. Podejmowanie tego typu aktywności pozwala im najprawdopodobniej na pełniejsze uczestniczenie w życiu społecznym, nawiązywanie kontaktów poza Domem Młodzieży SOS, zapewnia pewien samorozwój, którego potrzeba również jest przez nich podkreślana, przede wszystkim przy planach dalszego kształcenia. Dalsze kształcenie i zdobycie pracy najczęściej nie stanowią jednak dla nich celu samego w sobie, można wnioskować, że postrzegają je jako pewną kolej rzeczy i środek do zdobycia celów, założenia rodziny, usamodzielnienia się. Widoczna jest bowiem u wychowanków Domu Młodzieży SOS tendencja do uznawania własnego dotychczasowego życia za beznadziejne, z powodu utraty bliskich i kontaktu z nimi, niemożności udzielenia im pomocy. Podkreślane jest natomiast znaczenie wykorzystania szansy od losu, szansy, za którą uważają najprawdopodobniej wychowanie pod opieką Stowarzyszenia SOS.

Wychowankowie Domu Młodzieży SOS doznają przykrości wynikającej ze złego ich traktowania przez innych. W ich wypowiedziach zauważalna jest też tęsknota za normalnym życiem rodzinnym, doskwiera im bowiem samotność, śmierć bliskich, ból sprawiają nadużywający alkoholu rodzice. Ponadto przy określaniu prawdziwego sensu życia obok miłości, założenia rodziny i chęci polepszenia go, podawano odpowiedzi wskazujące na to, że ów sens stanowi rodzina biologiczna. Poczucie bezradności wzbudza właśnie brak bliskich i świadomość tego, że życie nie jest łatwe, a respondent nie do końca wie, gdzie szukać wskazówek odnoszących się do tego, jak je przeżyć. Część wychowanków w ogóle nie doświadcza satysfakcji z życia.

Badanym dużo trudności sprawiało określenie, co stanowi dla nich punkt odniesienia, pozwalający zrozumieć własne istnienie. W nielicznych odpowiedziach wyrażali oni nadzieję, że istnieje jakiś cel, dla którego się urodzili, dla którego nie było im w życiu łatwo. Łatwiej natomiast było im wskazywać na siebie jako na czynnik, który utrudnia im osiągnięcie celów. Jest to niepokojące, ale potwierdza

też pewną samoświadomość wychowanków. Warto rozwijać tę samowiedzę w celu przełamywania barier tkwiących w respondentach.

Młodzież negatywnie ustosunkowywała się do szukania zapomnienia w używkach: alkoholu, narkotykach, co jest bardzo pozytywne. Może stanowić wynik własnych doświadczeń i obserwacji jeszcze z czasów, kiedy nie pozostawali pod opieką Stowarzyszenia SOS, jak również z programów profilaktycznych i terapeutycznych, którymi byli objęci. Dużą wartość przypisywali natomiast pomocy i pomaganiu.

Wychowankowie Domu Młodzieży SOS myślą o znalezieniu własnego miejsca na ziemi i staniu się kimś nowym. Może to wynikać z faktu, że ciążą nad nimi przykre doświadczenia dzieciństwa i syndrom nieprzebaczonej krzywdy. Swoje najważniejsze i największe osiągnięcia życia lokują oni w przyszłości, wskazując na towarzyszące im obecnie wrażenie braku czegoś – starają się oni poszukiwać nowych celów, rozwiązań, ale nie trwają przy nich wystarczająco długo, by stanowiły one komponent sensowności ich życia.

PODSUMOWANIE

Z powyższych rozważań wynika, że praca wychowawcza z młodzieżą nie powinna ograniczać się do sformalizowanych oddziaływań wychowawczych, lecz zostać wzbogacona o znajomość młodego człowieka. Zaś osoby zaangażowane w proces wychowawczy powinny wykazywać dużą empatię i wrażliwość na problemy wychowanków, mieć ogólną orientację o świecie przyswojonych przez nich wartości i planach życiowych, gdyż tylko wtedy oddziaływania wychowawcze odniosą skutek, pomogą ukierunkować życie młodych ludzi. Proces usamodzielniania powinien skupiać się ponadto na przygotowywaniu wychowanków do pełnienia ról społecznych, kształtowaniu pozytywnego stosunku do życia. Niezwykle ważnym aspektem wychowawczym wydaje się być także kształtowanie u każdego wychowanka poczucia wartości, angażowanie się w jego rozwój, pobudzanie ambicji. Mimo że poziom poczucia sensu życia badanej młodzieży znajdował się w normie, wychowawcy, rodzice czy nauczyciele powinni być wrażliwi na wszelkie przejawy okazywania poczucia beznadziejności i negatywnego stosunku do życia. Osoby angażujące się w proces wychowawczy powinny poszukiwać skutecznych form i metod pracy z młodzieżą. Pozytywne postawy badana młodzież przejawia wobec aktywności własnej, ważne jest zatem rozwijanie samorządności, zainteresowanie dobrami kultury, organizowanie czasu wolnego, wspomaganie rozwijania własnych zainteresowań. Analiza wyników badań ujawniła ponadto, że dla dobrego samopoczucia i kształtowania się poczucia sensu życia wychowanków bardzo ważny jest

kontakt z rodziną, duży nacisk powinien być zatem kładziony na umożliwienie jak najczęstszych i pozytywnych spotkań między młodą osobą a jej bliskimi.

Przedstawione wnioski wydają się ważne nie tylko z punktu widzenia teorii, ale przede wszystkim praktyki wychowawczej. Młodzież przebywająca w placówkach socjalizacyjnych, ze względu na ciężkie doświadczenia z okresu dzieciństwa, jest szczególnie narażona na nieprawidłowy rozwój tych aspektów osobowości, które odpowiadają za satysfakcję i zaradność życiową, prawidłowe funkcjonowanie społeczne oraz zawodowe. Kształtowanie odpowiednich postaw i wartości, aspiracji życiowych, pomoc w odkrywaniu sensu życia, a także motywowanie do jego poszukiwania powinny stanowić jeden z głównych trzonów pracy wychowawczej i terapeutycznej w placówkach socjalizacyjnych.

LITERATURA

Dujka E. (2001). *Poczucie sensu życia młodzieży z rodzin alkoholicznych*. „Problemy Alkoholizmu" 1, s. 27–32.

Frankl V.E. (2009). *Człowiek w poszukiwaniu sensu. Głos nadziei z otchłani Holokaustu*. Warszawa.

Iłendo-Milewska A. (2004). *Poczucie sensu życia młodzieży polskiej i niemieckiej*, „Opieka–Wychowanie–Terapia" 1–2, s. 5–7.

Konarska J. (1998). *Poczucie sensu życia młodzieży z inwalidztwem wzroku*. Lublin.

Konieczna E. (2010). *Poczucie sensu życia osób niepełnosprawnych ruchowo*. Kraków.

Kumaniecki K. (2000). *Słownik łacińsko-polski*. Warszawa.

Leziak J., Prażmo D. (2011). *Dom Młodzieży SOS, Wspólnota Mieszkaniowa SOS, mieszkania nadzorowane*. W: D. Wosik-Kawala (red.). *Rodzinne i instytucjonalne środowiska opiekuńczo-wychowawcze*. Lublin.

Mariański J. (1996). *Postawy młodzieży polskiej wobec sensu życia*. W: K. Popielski (red.). *Człowiek–wartości–sens*. Lublin.

Mariański J. (1998). *Między nadzieją a zwątpieniem. Sens życia w świadomości młodzieży szkolnej*. Lublin.

Meissner-Łozińska J. (2011). *Poczucie sensu i bezsensu życia u wychowanków domów dziecka*. Rzeszów.

Niekludow K. (2000). *Pogląd na świat a poczucie sensu i zadowolenia z życia*. „Psychologia Wychowawcza" 2–3, s. 157–171.

Obuchowski K. (2000). *Galaktyka potrzeb. Psychologia dążeń ludzkich*. Poznań.

Popielisk K. (2007). *Poczucie sensu życia jako doświadczenie egzystencjalnie znaczące i potrzeba rozwojowa*. W: M. Dudzikowa, M. Czerepaniak-Walczak (red.). *Wychowanie. Pojęcia–procesy–konteksty*. T. 2. Gdańsk.

Popielski K. (1987). *„Sens" i „wartość" życia jako kategorie antropologiczno-psychologiczne*. W: K. Popielski (red.). *Człowiek – pytanie otwarte*. Lublin.

Skrzypińska K. (2002). *Poczucie sensu życia i zadowolenie u młodzieży studenckiej*. „Psychologia Rozwojowa". T. 7, 3, s. 77–92.

Smaza M., Bernacka A. (2005). *Słownik wyrazów obcych, synonimów, frazeologiczny*. Warszawa.

Szałański J., Nowak P. (1995). *Poczucie sensu życia u młodzieży niedostosowanej społecznie*. W: T. Sołtysiak (red.). *Zjawisko patologii społecznej. Uwarunkowania, rozmiary, profilaktyka, prognozy*. Bydgoszcz.

Vanier J. (1988). *Sens życia osoby upośledzonej umysłowo*. W: D. Kornas-Biela (red.). *Osoba niepełnosprawna i jej miejsce w społeczeństwie*. Lublin.

Włostowska K., Michalski D., Lipka M. (2001). *Poczucie sensu życia uczniów szkoły zawodowej*. „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze" 1, s. 33–35.

THE SENSE OF PURPOSE IN LIFE AND MOTIVATION FOR SEEKING IT IN THE PUPILS OF "THE YOUTH HOUSE SOS"

Abstract: Shaping a sense of purpose in life, as well as motivation for seeking it, is a remarkably important educational task. The youths in social institutions have often undergone traumatic experiences in their childhood; they are susceptible to disturbances in the development of the personality aspects responsible for setting up life goals and values, experiencing satisfaction, and engaging in proper social interactions. The aim of this article is to reveal the level and the nature of the sense of purpose in life of the pupils in 'The Youth House SOS', as well as the degree of motivation for seeking it. The research was conducted with the use of J.C. Crumbaugh and L.T. Maholick's 'Purpose in Life test' (PIL) and J.C. Crumbaugh's 'Seeking of Noetic Goals test' (SONG). The research involved 34 youths. The tests have revealed a medium level of the sense of purpose in life, as well as motivation for seeking it. Moreover, many respondents expressed the need for friends and family, who surface frequently in their responses.

Keywords: youth, purpose in life, social institutions